

TRIBUNAL APOSTOLICUM ROTAE ROMANAE - ROMANA - *Iurium (crediti et damnorum)*. *Questione incidentale sull'esecuzione di sentenza rotale* (8 novembre 1983) - Decreto - 13 aprile 1988 - Coram Palestro, Ponente (*).

***Iurium* - Esecuzione di sentenza rotale - Crediti e danni - Interessi compensativi (« usurae compensativae ») - Capitalizzazione degli interessi: interesse composto e interesse semplice (« foenora composita et foenora simplicia ») - Calcolo secondo equità e legge civile applicabile - Indennizzo da calcolare sulla base del potere d'acquisto del credito (« pondus crediti ») - Indennizzo per le molte dilazioni processuali.**

Questione incidentale sul modo di calcolare le « usurae compensativae »: a) con gli interessi accumulati o capitalizzati (« foenora composita »), secondo la parte attrice; b) senza gli interessi degli interessi (« foenora simplicia », « sine usuris usurarum »), secondo la parte convenuta. Decisione a favore della parte attrice in base alle norme dell'equità e alle prescrizioni della legge civile del luogo in cui il contratto è stato stipulato. Inoltre, nello stabilire la quantità da versare alla parte attrice si deve rispettare il potere d'acquisto del credito nel momento in cui doveva essere assolto. Indennizzo alla parte attrice per il prolungarsi della lite e gli « incommoda » subiti.

(*Omissis*). — 6. Extra controversiam est nudum creditum laboris pro versione missalis a d.na Elisabeth, vertente anno 1962, peracta, fuisse libellarum gallicarum 5.000, quas semper actrix sibi vindicavit, additis usuris compositis, usuris moratoriis et damnis in Gallia singulis annis vigentibus necnon « l'érosion monétaire ».

Iuxta ratiocinationes ab eadem peractas anno 1972 cunctus creditus erat lib. gall. 57.667, dum ad diem 31 decembris 1987 computabatur in lib. gall. 337.037,62.

Sententia rotalis partim ab actrice postulata recipiens statuit eidem recognoscendas esse usuras moratorias computandas a die qua obligatio solvi debuisset, nempe a die 1 ianuarii 1963, usuras compensativas computandas a die 1 februarii 1965 seu a die quo iudicium incepit, damna intra ambitum tamen eiusdem crediti, nec non aliquam pecuniae summam ob incommodum eidem inlatum instituen-

(*) Vedi sentenza c. Palestro del 15 giugno 1988 e *nota*, riportate di seguito.

di causam in Urbe, longe a sua commoratione, modo a Tribunale determinando (Sent., c. Pompedda, 8 novembris 1983, n. 40).

Computationes vero sive crediti sive damnorum et foenorum repetendae sunt iuxta legem civilem gallicam (ib.).

7. Quoad usuras moratorias, intuitu « damni reficiendi in creditoris patrimonio habiti ob moram in pecuniaria obligatione adimplenda » (ib. n. 7) debitas nulla exstat difficultas. Cl. mus Peritus easdem computavit, incipiens a die 1 januarii 1963 usque ad diem 31 martii 1988 in lib. gall. 3.805,46, quas Abbas et Abbatia Brugen. actrici solvere tenentur.

Quoad vero usuras compensativas computandas partes inter se discrepant. Actrix postulat foenora composita, id est servata usurarum « capitalizzazione », pars conventa proponit, e contra, foenora simplicia, id est sin usuris usurarum, innixa voto alicuius jurisperiti qui tamen videtur ignoravisse tum sententiam rotalem exsequendam tum acta causae.

Patres infrascripti *tum* ex principiis in ipsa rotali sententia traditis, *tum* ex espressa ditione art. 1154 Codicis Civilis Gallici, censent recognoscendas esse actrici usuras compensativas compositas.

Usurae compensativae, enim, iuxta sententiam, « respondent naturali foecunditati seu utilitati pecuniae, creditorem compensat propter ablatam pecuniae fruitionem seu usum » (n. 7), quare cum annis decurrentibus actrix haud perceperit quoad laboris creditum annuas usuras has eidem quoque fructum reddere debent, sicut et summam debitam pro credito laboris.

Ceterum *jure naturae* « aequum est neminem cum alterius detrimento et iniuria fieri locupletiolem » (Pomp. 1.206 D.R.J. 50, 17) et « nemo debet lucrari ex alieno damno » (Gaius 1.28, D. de dolo malo, 4, 3), quare « hominis incommodo suum augere commodum, magis contra naturam est quam mors, quam paupertas, quam dolor, quam cetera quae possunt aut corpori accidere aut rebus externis » (Ciaro, De officiis, 3).

Porro Abbas et Abbatia Brugen. lucrum sibi fecerunt tum de credito laboris tum de usuris singulis annis perceptis quae iisdem fructum dederunt quam maximum et in damnum actricis. Missalis versio insuper reapse edita et quam optime vendita fuit. Abbas Abbatiae Brugen. recogitet dein quod « in judiciis ecclesiasticis iustitia administranda est cum moderamine aequitatis; immo potior debet esse ratio aequitatis, quam stricti juris. In omnibus quidem,

maxime in jure, aequitas spectanda est (D. 50, 17, 90). In summa aequitatem quoque ante oculos habere debet iudex (D. 13, 4, 4, parg. Interdum) » (S.R.R. Decis., vol. XXVI, Dec. 6/4/1935, p. 200).

8. Art. 1154 Codicis Civilis Gallici expresse recitat: « Les intérêts échus des capitaux peuvent produire des intérêts, ou par une demande judiciaire, ou par une convention spéciale, pourvu que, soit dans la demande, soit dans la convention, il s'agisse d'intérêts dus au moins pour une année entière ».

Iurisprudentia quoque adnotavit quod « La disposition de l'art. 1154 est d'ordre public » (Civ. 21.6.1920, D.P. 1924, 1.102 etc. Bull. civ. I, n. 305) et applicatur etiam cum « les sommes dues ne sont pas encore liquidées et que le décompte des intérêts qui y seront relatifs n'a pas encore été fait » (Civ. 1°, 21/1/1976, D. 1976).

Etiam Vicarius Judicialis Parisiensis, cui primum mandatum collatum fuit pro computanda summa atrici reddenda, ratiocinationem summariam peregit prae oculis habens « les intérêts composés... l'inflation monétaire... les dommages-intérêts » quin videatur Abbas Abbatiae Brugen. aliquid opposuisse.

Actrix denique in supputationibus factis, semper inde ab initio processus, applicavit criterium computationis foenorum compositorum.

« Agitur — uti recte adnotat Cl. mus Adv. H. Figliuoli — de criterio iustitiae distributivae: non licet debitori utilitatem reportare suaque facere bona quae sua non sunt quaeque atrici debentur propter laborem factum titulo mercedis ex pacto bilaterali statutae.

Pars Conventa debuisse solvere mercedem laboris (summam 5.000,00 francorum gallicorum) ineunte anno 1963. D.na Elisabeth, mercede accepta, summam illam potuisset statim collocare et fructus ab illa percipere eosque impendere. Ast potuisset quoque fructus (foenora) "capitalizzare", ut fructus a fructibus perciperet, usque in hodiernam diem.

Hoc significat atricem potuisse percipere, e mercede sibi a parte conventa debita, "tunc" non soluta, *foenora composita*.

Huic iuri numquam atrix renuntiavit.

Quapropter videtur ipsam *ius servare* (quod sibi vindicat) *ad foenora composita percipienda* ».

His omnibus consideratis, Patres infrascripti decernunt solvendas esse actrici usuras compensativas, modo exposito computandas, id est eidem competunt usuras usurarum, quas Peritus determinavit usque ad diem 31 marti 1988 in lib. gall. 20.143,25.

9. Actrix iam a libello damnorum refectionem quoque postulavit sive ob molestias in familia passas, ob non acceptam tempore utili pecuniam debitam, sive eo quod eius nomen haud inscriptum fuerit « dans la liste des membres de la Commission du Missel » pro versione peracta, sive eo quod quam multam pecuniam imponderat in documentis parandis, consiliis accipiendis ad creditum laboris recuperandum.

Sed rotalis sententia eidem recognoscit *tantummodo damna « intra ambitum eiusdem crediti » seu ex lucro cessante et damno emergente quoad pecuniae summam sibi debitam et numquam acceptam*, « atque ideo petitio partis actricis de reficiendis damnis quae ipsa passa esset sive in sua familia sive in promovenda causa reici debet » (Sent. n. 40).

Sententia dein haud loquitur de damnis eo quod nome actricis — uti interpretis — omissum fuerit in editione Missalis ac exinde quaestio poni non potest. Patres, e contra, recipiendam esse censent actricis petitionem de damnis refundendis ob mutationem extrinsecam libellae gallicae seu ob imminutionem valoris monetae, quae tempore medio inter constitutionem crediti et solutionem debiti verificatur, cum haec immutatio reapse *magni momenti fuerit* ab anno 1963 et *grave nocumentum* actrici intulerit ob non servatam aequalitatem, quoad pondus crediti (i.e. « potere d'acquisto ») dum verificabatur et pondus solutionis debiti tempore actuali.

Haec damna sunt intra ambitum crediti, uti sententia postulat, et refundere valent patrimonium actricis ob moram in pecuniaria obligatione adimplenda. Usurae moratoriae enim non possunt ex seipsis valorem monetae restituere et totalem valorem patrimonii vel refundere vel adaequare cum nummi gallici imminutio copiosa fuerit decurrentibus annis, uti aperte deducitur ex ratiocinationibus a Perito datis. Ne debitor valeat *immodicum* lucrum retinere, et creditor *magnum damnum* pati, jus naturale postulat, ad aequam aestimationem pecuniae solvendae, ut *simul* attendatur sive ad pondus pecuniae tempore contractus (« potere d'acquisto »), iuxta indices a Publicis Auctoritatibus paratos, ut intelligatur *quantitas debiti*, sive ad tempus solutionis, ut aestimetur reale pondus pecuniae, per

quam debito *tunc* satisfit, iuxta tabulas officiales de pecuniae « revalorizatione », ne summum jus in summam vertatur iniuriam, si subvertetur aequalitas inter *quantitatem* debiti et quantitatem solutionis (Cfr. S.R.R. Dec., vol. XIX, p. 362 — Sent. Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae d. 30.7.1928).

10. Sententia adhuc statuit quod « ex aequitate... ob incommodum instituendi causam longe a sua commoratione seu in Urbe Roma, solvenda erit d.nae Elisabeth illa pecuniae summa quae in exsequenda sententia a Tribunali apta agnoscatur » (n. 40) et hoc sub specie « *indemnitas* » *pro rata* solvenda a partibus conventis (ib.).

Patres infrascripti attento quod causa iam a viginti quinque annis pendet et quam multa incommoda actrici attulit eius pertractatio in Urbe, aequum aestimant eidem pro indemnitate tribuere lib. gall. 1.000 pro unoquoque anno, initium sumendo ad anno 1963, *pro rata parte* tamen Abbati ed Abbatiae tribuendas (nempe 500 lib. gall.), quae indemnitas exinde computatur in lib. gall. 12.500.

11. Quibus omnibus tam in jure quam in facto attente perpen-sis atque mature consideratis, infrascripti Partres Auditores de Turno, propositae quaestioni quantum nempe solvere debeant Abbas et Abbatia Brugen. in executione sententiae rotalis diei 8 novembris a. 1983 d.nae Elisabeth respondendum censuerunt uti respondent:

« Praeter creditum laboris libell. gallic. 5.000, solvendas esse ab Abbate et Abbatia Brugen. d.nae Elisabeth:

- usuras moratorias in libell. gallic. 3.805,46 computandas;
- usuras compensativas in libell. gallic. 20.143,25 computandas;
- damna, ob imminutionem valoris nummi gallici ab anno 1963 verificatam, in libell. gallic. 28.720 determinanda;
- indemnitem, pro rata statutam, ob incommodum actricis instituendi causam longe a sua commoratione, in Urbe Roma, in libell. gallic. 12.500.

— Abbas et Abbatia Brugen. tenentur solvere actrici creditum laboris, foenora, damna et indemnitates, de quibus in hodierno decreto, intra triginta dies, computandas a recepta notificatione decreti, secus usurae sive compensativae sive moratoriae et damna augeri debent, iuxta expositam mentem, pro tempore inutiliter transacto.

Decretum hoc praeterquamquod R.D. Promotori Iustitiae No-
stri Apostolici Tribunalis et Patronis partium notificetur parti ac-
tri per Curiam Parisien. et parti conventae per Curiam Brugen.

Datum Romae, in sede Apostolici Tribunalis Rotae Romanae,
die 13 aprilis a. 1988.

Victorius Palestro, ponens
Ioannes Corso
Thomas Doran

(Omissis).